

ОБРАЗНО-ЧУТТЄВІ АСПЕКТИ БІБЛОТЕЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Розглядаються особливості бібліотечної комунікації, що базуються на образно-чуттєвих аспектах. Виявлені її основні форми, які впливають на виховання студентської молоді.

Ключові слова: спілкування, бібліотека ВНЗ, студентська молодь, образно-чуттєві засоби комунікації, мережеві ресурси.

Раскрываются особенности библиотечной коммуникации, основанные на образно-чувственных аспектах. Выявлены её основные формы, которые влияют на воспитание студенческой молодёжи.

Ключевые слова: общение, библиотека вуза, студенческая молодёжь, образно-чувственные способы коммуникации, сетевые ресурсы.

Specifics of communication library based on image-sensual aspects are described. Its leading forms that affect the education of students are identified.

Key words: communication, University library, student youth, figuratively-sensory modes of communication network resources.

Важливим є розуміння вищого навчального закладу (ВНЗ) як соціокультурної системи. Розглядаючи сучасність як епоху розвитку творчої особистості, вчені шукають нові технології, які сприятимуть б створенню соціально-комунікаційного середовища, що розвиває, навчає і виховує [1, 3, 6, 7].

Сучасний світ, уся людська цивілізація побудовані на обміні інформацією, спілкуванні. Дослідники комунікації визначають існування взаємодії в електронній формі як передавання інформації за допомогою технічних пристроїв: О. Войскунський, І. Мальковська, Ю. Соколова та ін. Спілкування в бібліотеці та бібліотечну комунікацію досліджують В. Бородіна, С. Єзова, М. Дворкіна, В. Ільганаєва, Т. Малихіна, І. Мейжис, Ю. Мелентьева, Т. Новальська, О. Смоліна, А. Чачко, О. Черних, Я. Хіміч та ін. Сучасні уявлення про бібліотечну комунікацію, основані на образно-чуттєвих аспектах, тільки почали формуватися, зокрема в дослідженні О. Біличенко [1]. Актуальність питання потребує з'ясування впливу образно-чуттєвої комунікації на виховання студентів бібліотечними заходами.

Мета статті — дослідити використання образно-чуттєвої комунікації під час виховання студентської молоді, що потребує вирішення таких завдань:

- визначити особливості образно-чуттєвих засобів комунікації;
- охарактеризувати основні форми комунікаційного впливу на студентську молодь з використанням образно-чуттєвих засобів комунікації;
- визначити мережеві ресурси образно-чуттєвої комунікації.

Нині формується новий погляд на комунікацію в становленні соціо-комунікаційної свідомості. Так, К. Генієва зазначає, що бібліотека повинна вибудовувати нові типи відносин між бібліотекарем і читачем, напрацьовувати нові навички спілкування з книгою, людиною та культурою в цілому, таким чином сприяючи формуванню полікультурної особистості, тієї, що сприймає світ у всьому його різноманітті й активно в ньому реалізується. Вирішення цих проблем дослідниця вбачає в розробці нових підходів до вивчення бібліотек, які мають ґрунтуватися на теорії соціальних комунікацій [3]. Це стосується й бібліотек ВНЗ. Соціокультурне середовище, яке повсякчас розширюється інформаційним, освітнім змістовим наповненням, диктує інноваційні підходи в діяльності бібліотек ВНЗ щодо виховання студентської молоді засобами бібліотечної комунікації. У контексті означеного питання визначимо особливості образно-чуттєвих засобів комунікації, які найчастіше використовуються під час роботи бібліотекарів. Книги як носії документальної комунікації передають інформацію про будь-що. Для нас цікавим є інформація про ті види мистецтва, які зазвичай використовуються для проведення культурно-виховних заходів зі студентською молоддю.

З точки зору соціально-комунікаційної діяльності, згідно з В. Ільганаєвою, мистецтво також може розглядатися як діяльність, що фіксує реальність у художніх образах [7, с. 21].

До видів мистецтва передусім належить література. Серед видів літератури виокремимо художню літературу — семіотичну систему, спосіб комунікації, що відтворює певну сферу художньої діяльності, словесну художню діяльність. Досліджуючи роль художньої літератури в інформаційному суспільстві, О. Біличенко зазначає: «...література є образ світу і людини у світі, який формується у свідомості автора і виражається ним у словах» [1, с. 54]. З функціональної точки зору, художньою літературою може бути будь-який словесний текст, який у межах певної культури здатен реалізувати естетичну функцію. Функції, які виконують твори художньої літератури в суспільному житті, полягають у тому, щоб засобами художніх образів формувати естетичні засади в людях як специфічний канал регуляції їх діяльності формуючи певні ідеали та прагнення, створюючи відповідний настрій, спонукаючи до тієї або іншої дії [1, с. 33].

Бібліотека може мати у своєму розпорядженні такий вид мистецтва, як музика в традиційній формі: книги про музику та музикантів, музичні інструменти. Використовують бібліотекарі у своїй діяльності й живописні твори (книги про цей вид мистецтва, картини, портрети художників та ін.). Декоративно-прикладне мистецтво може слугувати засобом для такої бібліотечної форми, як книжкова виставка; театральне мистецтво може існувати як самостійне аматорське, наприклад, студентський літературно-музичний театр «Джерело» при бібліотеці ХНТУСГ ім. Петра Василенка [6].

Образно-чуттєві засоби бібліотечної комунікації пов'язані зі спілкуванням на міжособистісному й міжкультурному рівнях, оскільки повсякденне середовище спілкування наповнене численними символічними кодами, певними засобами комунікативної взаємодії.

Як зазначає А. Бодальов, способи прояву емоцій та ступінь їх адекватності стану хвилювання стають самостійною проблемою міжособистісних відносин тому, що в процесі комунікації ми повідомляємо один одному не тільки інформацію про власний емоційний стан, але й про своє ставлення один до одного [2].

Сприятливою для спілкування та духовного розвитку особистості є атмосфера доброзичливості, яка притаманна бібліотечним закладам. Бібліотекарі ВНЗ мають багатий досвід проведення різноманітних бібліотечних заходів, що створюють комунікаційний клімат у бібліотеці, з використанням образно-чуттєвих засобів. Такими заходами є різноманітні книжкові виставки, літературні інсценівки, театральні постановки, конкурсні, інтелектуальні, рольові ігри та ін. Усі вони спрямовані на розвиток допитливості, образного мислення, навчають студентів обстоювати власну думку або погоджуватися з опонентом, стисло, виразно й аргументовано висловлювати свої думки, посилюють інтерес до роботи з джерелами інформації, збагачують світогляд, підвищують інтелектуальний рівень.

Спрямованість освітньо-виховного процесу потребує такої його трансформації, яка б забезпечила більші впливовість і дієвість, чого можна досягти за умови його (процесу) концептуальної підпорядкованості формуванню ціннісних орієнтацій особистості, які зумовлюють свідомість і поведінку.

Із безпосередніх контактів з молоддю стало відомо, що багато студентів, проживаючи в Україні, не знають історії створення її герба, прапора тощо. Саме тому було розроблено цикл оглядів «Культурно-історичні символи України» — добірку коротких цікавих відомостей про культурно-історичні символи України, яка не претендує на виятковість, енциклопедичність і безапеляційність.

Під час вивчення матеріалу з'ясувалося, що в кожній країні, за кожної історичної доби є свої, притаманні тільки їм, причому цілком різні символи: жартівливі, серйозні, навіть трагічні. Цикл «Культурно-історичні символи України» містить такі розділи: «Державні символи»; «Історичні символи»; «Народні символи»; «Культурні символи»; «Люди — символи України» [4].

Ефективні також культурно-виховні заходи: тематичні вечори, інсценівки, конкурси, зустрічі та ін. На виховних заходах, спрямованих на формування національної свідомості, передбачається врахування менталітету, зокрема національного характеру. Розробляючи зміст і методи національного виховання, бібліотекарі намагаються використовувати психолого-педагогічні дані про вікові особливості вихованців. У виховних заходах на перших-других курсах акцентується на

емоційному впливові, що вможливило розвиток пізнавально-образних здібностей студента, формування стійкого інтересу до історичної та народознавчої літератури. У них переважають літературно-музичні композиції, участь у проведенні народних свят та обрядів, літературні читання, усні журнали, віртуальні заочні подорожі історичними місцями України. Важливими є ті заходи, які організовані не тільки на теоретичній основі, а з конкурсними програмами, тестуванням.

Аналізуючи думку українських і російських фахівців та практиків щодо проведення конкурсних програм, можна констатувати, що кількість конкурсів збільшилася, а проводити їх стали частіше всі бібліотеки без винятку. Деякі з них відбуваються за підтримки державних установ, меценатів, спонсорських організацій.

Гра надає конкретної форми і сприяє вираженню внутрішнього світу молоді, допомагає розвивати уяву, опанувати цінності культури й виробляти певні навички. Процес підвищення комунікативної активності буде успішним, якщо в студентів актуалізується внутрішня готовність до самозмін, сформовані позитивні емоції стосовно розвитку своїх комунікативних якостей і навичок. Особливість театрального мистецтва полягає в тому, що його природа синтетична і передбачає долучення інших видів мистецтва — музики, танцю, живопису. Уміло поставлена робота театрального колективу має допомагати виховати розвинуту особистість, про що свідчить робота студентського театру «Джерело». Під час постановки літературного твору студенти навчаються входити в образ, чуттєво сприймати роль, формувати корпоративний дух і т. ін. [5].

У бібліотеці цікаво проводяться: брейн-ринги, рольові, дидактичні ігри, літературні вікторини. Елементи ігор уже практикуються в ігрових програмах, подібно до телевізійних: «Я люблю Україну», «Поле чудес», «Щасливий випадок» та ін. Багато сил та емоцій потребує підготовка рольових ігор, які переважно проводять учасники літературного театру «Джерело». Роль — це ігрова позиція учасника, що полягає в отождненні себе чи іншого учасника з яким-небудь персонажем уявної ситуації [9, с. 58]. Рольові ігри основані на суб'єкт-суб'єктних відносинах і найбільше наближаються до категорії «спілкування». Проведення обрядових театралізованих свят належить до комплексних програм. Вони виховують у молоді естетичні погляди, смаки, які ґрунтуються на народній естетиці та кращих здобутках цивілізації. Національне виховання передбачає набуття вмінь власноручно примножувати культурно-мистецьке надбання народу, відчувати прекрасне в повсякденному житті.

Головним джерелом ресурсів для більшості користувачів стала глобальна мережа Інтернет, завдяки якій можна отримати доступ як до освітніх так і до багатьох інших ресурсів, починаючи від звичайних текстів до складних відеозображень. Нині вони тісно пов'язані

з телекомунікаційними технологіями і постають гігантами сховищами мультимедіа-інформації (Google, Яндекс, Rambler та ін.).

Саме читання та сприйняття матеріалу стає іншим. Н. Лейдман зазначає: «...естетичну концепцію світу і людини читач не вишукує в тексті, а він її духовно споглядає, і тому, інколи навіть не вдумуючись у її сутність, не піддаючи її раціональному аналізу, він просто живе уявою у «віртуальній реальності» [8, с. 3].

Фахівці бібліотеки ХНТУСГ ім. Петра Василенка, не забуваючи традиційних форм, використовують і нові завдяки сучасним ІКТ, зокрема презентації. Така форма подання матеріалу розвиває образність, викликає емоційні почуття, поліпшує пам'ять. Підвищується якість інформації, наочність. Особливу популярність серед студентів мають також віртуальні екскурсії, огляди-презентації.

Цікавими є рекламні ролики, презентації для широкого інформування користувачів про діяльність і нові електронні можливості бібліотеки університету. Стендові презентації — один із методів візуального розкриття книг та ілюстрацій. Стендову презентацію як засіб комунікації визначають як демонстрацію фактів та ідей з використанням рисунків, діаграм, креслень, фотографій, ескізів та інших декоративних елементів на плоскій вертикальній поверхні.

Отже, можна підсумувати:

1. Сучасна бібліотека — це інформаційний, культурний центр, діяльність якої спрямована на поширення комунікацій. Особливістю образно-чуттєвих засобів комунікації є використання літератури як одного з видів мистецтва для проведення бібліотечних заходів. Оскільки в художній літературі відображаються почуття, то можна сказати, що через неї людина безпосередньо розмовляє з прадавніми й майбутніми поколіннями. Це сприяє спілкуванню, є корисним у навчанні й вихованні, формує духовність студентської молоді. Постійні цілеспрямовані заходи, пов'язані з мистецтвом, розширюють сферу інтересів молоді, допомагають їй глибше зрозуміти явища дійсності й саму себе, морально й естетично оцінювати свої дії і вчинки, почуття й емоції.

2. Емоційно-образна, чуттєва форма пізнання існує в різноманітних видах мистецтва. Здійснюється вона через переживання змісту прочитаного, побаченого. Основними в роботі бібліотек ВНЗ є документально-інформаційні та загальнокомунікаційні форми. Використання бібліотекою, зокрема ХНТУСГ ім. Петра Василенка, найприйнятніших із них [4] формує духовно-моральні якості особистості представників студентської молоді, розвиває їх творчі здібності.

3. Набуває пріоритетного розвитку в діяльності бібліотек веб-сервіс як основа мережевого інформаційного суспільства. Традиційні форми культурно-виховних заходів активно трансформуються в новому інформаційно-комунікаційному середовищі, що ґрунтується на мультимедійних технологіях. Для сучасної людини нагальними є

набуття навичок сприйняття інформації, вміння правильно розуміти значення аудіовізуальних образів, а, отже, компетентніше й вільніше орієнтуватися в інформаційних потоках.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні використання методики аутокомунікації в системі індивідуальної роботи бібліотек ВНЗ.

Список літератури

1. Біличенко О. Л. Художня література в інформаційно-комунікаційному просторі сучасності: монографія / Л. О. Біличенко. — Слов'янськ: СДПУ, 2012. — 351 с.
2. Бодалев А. А. О взаимосвязи общения и отношения / А. А. Бодалев // Вопросы психологи. — 1994. — № 1. — С. 9 — 10.
3. . Гениева Е. Центр межкультурной коммуникации / Е. Гениева. — Библиотека. — 2006. — №7. — С. 4 — 7.
4. Грабар Н. Г. Бібліотечні форми національно-патріотичного виховання студентів / Н. Г. Грабар // Гуманітарна складова підготовки технічної еліти : матеріали наук.-метод. конф., 5 листоп. 2010 р. — Х. : Міськдрук, 2010. — С. 210 — 214.
5. Грабар Н. Г. Комунікативні властивості гри в процесі взаємодії з читачами в бібліотеці ВНЗ / Н. Г. Грабар // Вісн. Кн. палати. — 2011. — №1. — С. 14 — 17.
6. Грабар Н. Г. Комунікаційні форми роботи бібліотеки ВНЗ: Практикум / Н.Г. Грабар. — Х., 2013. — 57 с.
7. Ильганаева В. А. Гармонизация культурной среды в условиях информационного общества / В. А. Ильганаева. — Х.: ХДАК, 1999. — 36 с.
8. Лейдерман Н. Постреализм: теоретический очерк / Н. Лейдерман / Урал. отд-ние рос. акад. образования. — Екатеринбург: Ин-т филол. исслед. и образоват. стратегий «Словесник», 2005. — 249 с.
9. Опарина Н. П. Литературные игры в детской библиотеке : учеб.-метод. пособие / Н. П. Опарина. — М. : Либерия-Бибинформ, 2007. — 96 с.

Надійшла до редколегії 20.09.2013 р.